

Konflikt o Górski Karabach

Konflikt

Koniec „zimnej wojny”, nie przyniósł upragnionego czasu pokoju na świecie. Konflikty toczyły się i nadal toczą w wielu rejonach, a powodowane są najczęściej zmianami układów sił czy różnicami kulturowymi. Źródeł konfliktów należy upatrywać w czynnikach ekonomicznych, politycznych i ideologicznych. Zazwyczaj mają one bardzo złożoną naturę, a przyczyn ich wybuchu może być naprawdę dużo. Kontynent afrykański to miejsce, gdzie pokolonialny charakter granic państwowych, dzielących często narodowości i plemiona, stał się źródłem częstych konfliktów terytorialnych, religijnych i etnicznych. W Afryce toczy się wiele wojen domowych i charakteryzuje je ogólnie duża liczba walczących stron, gdzie ofiarami jest najczęściej ludność cywilna. Przedmiotem sporów i konfliktów w Afryce są także surowce, terroryzm i radykalny islam, podobnie zresztą jak w Azji. Na Bliskim Wschodzie spory grożące wojną, dotyczą często relacji pomiędzy Izraelem, a państwami arabskimi i Palestyną. Azja i Afryka są areną, na której toczy się największa ilość konfliktów, Ameryka Północna i Południowa, podobnie jak Europa, są kontynentami nieco bardziej „spokojnymi”. Choć wojna na Ukrainie, to prawdopodobnie jeden z najpoważniejszych w skutkach konfliktów w XXI wieku. Rozwiązywaniu wielu problemów na arenach międzynarodowych, nie sprzyja sprzeczność interesów pomiędzy Stanami Zjednoczonymi, Rosją i Chinami, co bardzo często utrudnia Radzie Bezpieczeństwa ONZ skuteczne rozwiązywanie konfliktów międzynarodowych.

Górny (Górski) Karabach

Rozpad Związku Radzieckiego stał się jedną z głównych przyczyn powstania szeregu państw narodowych. Obudziło to na nowo stare urazy i roszczenia terytorialne. Najlepszym tego przykładem stał się konflikt pomiędzy Republiką Armenii a Republiką Azerbejdżanu. Do dziś spór pomiędzy oboma krajami nie został rozwiązany, a gwałtowne starcia wybuchają okresowo, powodując militarne i cywilne straty, po obu stronach. Azersko – ormiański konflikt tli się od lat 80-tych, XX wieku, choć walki etniczne miały miejsce już na początku XX wieku. Jego istotą jest fakt, że Górski Karabach to enklawa, leżąca w zachodnim Azerbejdżanie, niedaleko granic Armenii i Iranu, formalnie należąca do Azerbejdżanu, jednak zamieszkiwana głównie przez Ormian.

Obecnie Republika Górnego Karabachu, jest de facto państwem niepodległym, jednak nieuznanym na arenie międzynarodowej. Posiada własne siły zbrojne, policję, parlament i prezydenta. Zgodnie z konstytucją Republiki Górskiego Karabachu, jest ona „suwerennym, demokratycznym, socjalistycznym państwem prawa”. To Quasi – państwo powstało we wrześniu 1991 roku, w wyniku inicjatywy ormiańskich lokalnych władz Górsko-Karabaskiego Obwodu Autonomicznego, będącego wtedy częścią Azerbejdżańskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. W grudniu 1991 r. władze Górskiego Karabachu przeprowadziły referendum niepodległościowe. Zdecydowana większość mieszkańców opowiedziała się za niepodległością. Rok później azerski parlament odebrał Karabachowi status obwodu autonomicznego. W odpowiedzi karabascy Ormianie, 6 stycznia 1992 r. proklamowali niepodległość Górskiego Karabachu. Aktu niepodległości nie uznało żadne państwo na

świecie, nawet Armenia, choć Erywań popiera prawo do etniczno - politycznego samookreślenia karabaskich Ormian, udzielając im pomocy finansowej, dyplomatycznej i wojskowej.

Rosja po tym, jak Azerbejdżan odmówił przystąpienia do Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym i skierował się w stronę Organizacji na rzecz Demokracji i Rozwoju Gospodarczego (GUAM), opowiedziała się po stronie Armenii, podobnie jak Iran. Turcja z kolei wsparła Azerbejdżan (dostawy broni czy blokada granic z Armenią), choć odmówiła otwartej interwencji zbrojnej. W tej sytuacji reakcja Azerbejdżanu, przy wykorzystaniu potencjału przejętego po Armii Czerwonej, była niemal natychmiastowa.

W latach 1992 – 1994 trwała otwarta wojna ormiańsko – azerska, którą finalnie wygrała Armenia, uniezależniając Górski Karabach od Azerbejdżanu i opanowując przylegające do niego tereny.

Rosyjska mediacja (9-12 maja 1994 rok), doprowadziła do rozejmu, choć nie zapobiegła dalszym potyczkom granicznym. Marzec 1992 roku to data utworzenia Grupy Mińskiej OBWE, która została powołana, jako mediator pomiędzy Armenią i Azerbejdżanem. Były to trudne negocjacje, Ormianie żądali uznania Górskiego Karabachu za suwerenne państwo, Azerowie całkowicie odrzucali możliwość takiego rozwiązania. Negocjacje nie przyniosły jednak wymiernych efektów, a w maju 1994 roku podpisano jedynie zawieszenie broni, a konflikt na ponad 20 lat wszedł w fazę „uśpionej wojny”.

1 kwietnia 2016 roku, walki rozgorzały na nowo. Były one najprawdopodobniej związane z próbami przerwania ormiańskiej linii obrony. Po czterech dniach ostrych walk, w których obie strony nie przebierały w środkach, pomoc mediacyjna przyszła z Kremla, dzięki czemu, Azerowie odzyskali ok. 20 km² terenu, głównie wzgórz o strategicznym znaczeniu.

27 września 2020 roku doszło do ponownego wznowienia walk, kiedy to Azerbejdżan rozpoczął ofensywę w kierunku stolicy samowłańczej republiki, Stepanakertu. Sytuacja stała się na tyle poważna, że w Armenii i Azerbejdżanie ogłoszono stan wojenny i pełną mobilizację. Wyjątkowo brutalny konflikt trwał aż 44 dni, a w efekcie to Azerowie zyskali przewagę. Po raz kolejny z propozycją mediacji wystąpił Kreml. Założenia zawarte w porozumieniu pozwoliły Rosji na wprowadzenie sił pokojowych, których celem miało być zapewnienie stabilizacji w regionie

W następstwie agresji Rosji na Ukrainę, która rozpoczęła się 24 lutego 2022 roku, Kreml wydaje się tracić coraz bardziej wpływ na Republiki post radzieckie. Coraz więcej krajów odwraca się od Rosji, nawet takich jak Kazachstan, które latami utrzymywały bliskie relacje z Moskwą. Równie niepewna sytuacja dotyczy Armenii i Azerbejdżanu, która wynika nie tylko z obecnie słabej pozycji Rosji w regionie, ale także słabości Kremla podczas lat konfliktu, pomiędzy Baku i Erywaniem. Armenia odmawia udziału w wojnie na Ukrainie i nie kryje rozczarowania stopniem pomocy Rosji, w wieloletnim konflikcie z Azerbejdżanem i szuka nowych partnerów strategicznych. Byłe republiki Azji Środkowej, a szczególnie Azerbejdżan, wykorzystują okazję do uniezależnienia się od Rosji. Dwa bratnie kraje: Turcja i Azerbejdżan, mają niewątpliwie plan odbudowy wpływów na Kaukazie i w Azji Centralnej, w obszarach bezpieczeństwa i energetyki, na gruncie osłabienia pozycji Rosji, ale także Chin.

Kwestia Górskiego Karabachu nierozzerwalnie jest związana z historią, tradycją i znaczeniem symbolicznym państwowości Ormian i Azerów. Innym pretendentem historycznie, do władania Kaukazem Południowym, było Imperium Osmańskie. Znaczenie strategiczne górskiego Karabachu nie jest zbyt duże, ponieważ to peryferyjny obszar górski, leżący z dala od ważnych szlaków komunikacyjnych. Mimo to, jest to miejsce ciągle nasilających się konfliktów, o charakterze etnicznym i religijnym. W mojej opinii skuteczne rozwiązanie pokojowe będzie możliwe tylko wtedy, gdy ten region znajdzie się w centrum międzynarodowego zainteresowania mocarstw. Starania Rosji są niewystarczające, a rola Unii Europejskiej i USA na Kaukazie słabnie. Z kolei Turcja do niedawna bliska zachodowi, obecnie odcina się od dotychczasowych więzi, zwiększając jednocześnie intensyfikację relacji i współpracy politycznej w regionie Kaukazu. Rosja zawsze dążyła do zachowania w Górskim Karabachu sytuacji tłącego się, zamrożonego konfliktu, realizując w ten sposób własne interesy. Jednak na Kremlu dzisiaj są znacznie bardziej palące problemy, jak wojna na Ukrainie. Co przyniesie przyszłość dla tego regionu? Górski Karabach to bardzo zapalny region, w którym ponowny konflikt może ponownie wybuchnąć w każdej chwili.

Radosław Głód

Bibliografia:

- Z. Rokita, Historia konfliktu górskokarabaskiego i jego miejsce w polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej, „Pisma Humanistyczne” 2010,
- B. Baranowski, Historia Azerbejdżanu, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1987.
- R. Czachor, Abchazja, Osetia Południowa, Górski Karabach. Geneza i funkcjonowanie systemów politycznych, Wrocław 2014.
- K., Fedorowicz Transformacja ustrojowa w Armenii w latach 1991–2016, Poznań 2017.
- P. Adameczewski, Górski Karabach w polityce niepodległego Azerbejdżanu, Warszawa 2012
- R. Czachor, Abchazja, Osetia Południowa, Górski Karabach: geneza i funkcjonowanie systemów politycznych, Wrocław 2014

Źródła internetowe:

<https://historia.dorzeczy.pl/historia-wspolczesna/346540/wojna-o-gorski-karabach-zderzenie-cywilizacji-na-kaukazie-cz-1.html>

<https://studiapolitologica.up.krakow.pl/article/view/2644/2326>.

<https://histmag.org/Wojna-o-Gorski-Karabach-niezakonczone-spor-na-gruzach-ZSRR-22047>

Biszkieckij protokół ot 5 maja 1994 g., www.nkr.am;

<https://www.osce.org/mg>

<https://wiadomosci.onet.pl/swiat/sojusz-rosji-sie-sypie-putin-i-lukaszenko-zszokowani-postawa-premiera-armenii/r8rvt7x>